

Respons

Tyrkia: Reaksjoner mot PKK-medlemmer

- Hva risikerer PKK-medlemmer som returnerer til Tyrkia?
- Hva er strafferammen for medlemskap i PKK?
- Hvilke rettssikkerhetsstandarder kan PKK-medlemmer forvente i det tyrkiske rettssystemet?
- Hvordan er soningsforholdene for PKK-medlemmer?
- Kan man dømmes in absentia for PKK-medlemskap?

Bakgrunn

PKK (*Partiya Kerkeren Kurdistan*/Det kurdiske arbeiderpartiet) er en væpnet organisasjon som fra midten av 1980-tallet har ført geriljakrig mot den tyrkiske hæren i Tyrkia. PKK har stått bak en lang rekke alvorlige menneskerettighetsbrudd, og er klassifisert som en terrororganisasjon av blant annet USA, EU og flere europeiske land (EU-kommisjonen 2016, s. 6; FNs høykommissær for menneskerettigheter 2017, s. 3).

Etter at organisasjonens leder, Abdullah Öcalan, ble arrestert i 1999, gikk PKK med på en våpenhvile som varte frem til 2004. Etter 2004 har det vekselvis vært væpnede sammenstøt mellom PKK og hæren og perioder med våpenhviler. Det var i denne perioden også flere forsøk på dialog mellom staten og PKK, uten at dette avstedkom en endelig fredsavtale. Den foreløpig siste våpenhvilen ble brutt sommeren 2015, og høsten 2015 og vinteren 2016 var det omfattende sammenstøt mellom hæren og grupper med tilknytning til PKK i flere byer i sørøst-Tyrkia. Hæren gjenvant kontrollen over byene, men væpnede sammenstøt pågikk ulike steder på landsbygda sørøst i Tyrkia utover i 2016 og 2017 (EASO 2016, s. 62-63; Freedom House 2018)

PKK gjennomgikk flere omorganiseringer og navneendringer tidlig på 2000-tallet. Det finnes dessuten en rekke organisasjoner i og utenfor Tyrkia som har tilknytning til PKK. KCK (*Koma Civaken Kurdistan*/Unionen av kurdiske samfunn), som ble opprettet i 2007, skulle være en paraplyorganisasjon for PKK-tilknyttede organisasjoner i og utenfor Tyrkia. Det syrisk-kurdiske partiet PYD (*Partaya Yekitiya Demokrat*/Det demokratiske unionspartiet) som kontrollerer nordlige deler av Syria, er nært knyttet til PKK og inngår i KCK (se blant annet Landinfo 2014).

Hva risikerer PKK-medlemmer som returnerer til Tyrkia?

I Tyrkia har PKK alltid blitt ansett som en terrororganisasjon. Både medlemskap og støtte til PKK er straffbart i henhold til den tyrkiske straffeloven og anti-terrorloven. Personer som mistenkes for medlemskap eller tilknytning til organisasjonen, arresteres og må påregne straffeforfølgelse i tyrkiske domstoler med påfølgende fengselsstraff dersom de dømmes.

De siste årene har mange politisk aktive kurdere blitt rettsforfulgt basert på relativt vage anklager om støtte til, eller tilknytning til PKK eller en av dens søsterorganisasjoner. Mellom 2009 og 2014 ble nærmere 10 000 personer arrestert og varetekstfengslet, anklaget for å være tilknyttet eller gi støtte til PKK. I 2014 ble de fleste løslatt på grunn av en lovendring som reduserte tillatte maksimumstid i varetekt til fem år. De fleste sakene ble imidlertid ikke henlagt, men stilt i bero (HRA, møte i Ankara mars 2015; HRA, møte i Diyarbakir mars 2015; Landinfo 2015, s. 10-11).

Etter at våpenhvilen brøt sammen sommeren 2015, fulgte en ny bølge med arrestasjoner rettet mot kurdiske politikere, journalister og medlemmer av frivillige organisasjoner. Enda flere ble arrestert etter det mislykkede kuppforsøket sommeren 2016 og den påfølgende innføringen av unntakstilstanden. I tillegg til arrestasjoner, har mange offentlig ansatte blitt sagt opp og en rekke mediehus og frivillige organisasjoner er stengt. Dette har særlig gått ut over individer og organisasjoner med tilknytning til enten Gülen-nettverket, som beskyldes for å stå bak kuppforsøket, og kurdere beskyldt for tilknytning til PKK. Siden innføringen av unntakslovene sommeren 2016, har 150 000 personer vært i politiets varetekt anklaget for terrorisme, medlemskap i en væpnet organisasjon eller delaktighet i kuppforsøket (Freedom House 2018, s. 8; HRW 2017, s. 10).

Hva er strafferammen for medlemskap i PKK?

Det er stor variasjon i straffeutmålingen for de som dømmes for PKK-tilknytning, og mange ulike lovbestemmelser kan komme til anvendelse. De fleste rettssakene knyttet til PKK gjelder som nevnt over politiske aktivister som beskyldes for en eller annen tilknytning til eller støtte til PKK, men uten at disse har deltatt aktivt i PKKs væpnede grupper. Det er derimot sjeldent at PKKs geriljasoldater pågripes og stilles for retten. Derfor er det vanskelig å angi eksakt hva slags straff disse vil få.

I saker som gjelder medlemskap i PKK, kommer blant annet straffelovens artikkel 314 til anvendelse. I henhold til denne artikkelen kan enhver som oppretter eller leder en illegal væpnet organisasjon straffes med fengsel fra ti til femten år. Den som blir medlem av en slik organisasjon kan straffes med fengsel fra fem til ti år (Straffeloven 2016, art. 314). Som oftest anvendes også andre bestemmelser i straffeloven, herunder bestemmelser som handler om bistand til væpnede organisasjoner (Europarådet 2016, s. 20). I tillegg kan straffene, i henhold til antiterrorloven, økes med 50 % utover det som stipuleres i straffeloven. Antiterrorloven lister opp mange av de samme lovbruddene som gjenfinnes i straffeloven (Antiterrorloven 1991).

En rekke medlemmer av det pro-kurdiske partiet HDP (*Halkların Demokratik Partisi*/Folkets demokratiske parti) har blitt straffeforfulgt de siste årene, anklaget for terrorisme til tross for at partiet er lovlig og har medlemmer i parlamentet. Ifølge representanter for HDP (møte oktober 2017), er en vanlig anklage mot deres medlemmer at de har drevet «propaganda for en terrororganisasjon», men variasjonsrommet er stort. Enkelte høytstående medlemmer anklages for å være medlemmer av en terrororganisasjon. Andre anklages for å gi støtte til, eller drive propaganda for, en terrororganisasjon. Vanlig straff for medlemskap er 15 års fengsel. Enkelte

Respons Tyrkia: Reaksjoner mot PKK-medlemmer

dømmes i henhold til lov nr. 2911 om møter og demonstrasjoner. Noen har etter det HDP hevder blitt dømt til to års fengsel etter bestemmelser i denne loven på bakgrunn av at de har arrangert pressekonferanser i regi av HDP.

I henhold til straffelovens artikkel 66 gjelder foreldelsesfrister, men ikke for forbrytelser som nevnes i lovens andre bok, fjerde kapittel, som omhandler forbrytelser mot nasjonen, og som har en strafferamme på over ti år. Dette gjelder blant annet artikkel 314 og en rekke andre artikler som benyttes i terrorsaker. Det er dermed ofte ingen foreldelsesfrist i slike saker (Straffeloven 2016, art. 66).

Rettsikkerhetsstandarder

Man har sett en generell svekkelse av rettsikkerheten i Tyrkia de seneste årene. Domstolene er ikke uavhengige av utøvende myndighet. Presidenten og regjeringen rår over dommernes og aktorenes profesjonelle karrierer gjennom deres kontroll med HSK (*Hâkimler ve Savcılar Kurulu*/Høyesterådet for dommere og anklagere), institusjonen som ansetter og avskjediger dommere og aktører. Dommere som utøver sitt embete i strid med ønskene og signalene som kommer fra utøvende myndighet, risikerer avskjedigelse eller omplassering (Freedom House 2018, s. 7; HRW 2017, s. 12; FNs høykommissær for menneskerettigheter 2017, s. 18).

Etter kuppforsøket i 2016 har over 4000 dommere blitt avskjediget. Avskjedigelsene har svekket domstolenes evne til å utføre sine oppgaver. Rettsikkerheten har blitt ytterligere svekket gjennom unntakstilstanden. Kilder bemerker at terror-rettsaker i stadig økende grad baserer seg på svakt funderte bevis og hemmelige vitner. Siktete må som regel tilbringe lang tid i varetekt, og ofte uten fri tilgang til advokathjelp (Freedom House 2018, s. 7; HRW 2017, s. 12; FNs høykommissær for menneskerettigheter 2017, s. 18).

Soningsforhold og tortur

Under borgerkrigen på 1980- og 1990-tallet ble fengslede PKK-medlemmer som regel plassert sammen i store celler. Soningsforholdene var generelt svært dårlige. Tortur var utbredt og systematisk. Utover på 2000-tallet bedret soningsforholdene seg betraktelig, og den systematiske torturen ble avskaffet. Før våpenhvilen brøt sammen sommeren 2015, skal fengslede PKK-medlemmer ha sonet i moderne såkalte «F-type» fengsler, med en eller to innsatte per celle (diplomat i Ankara, møte mars 2015). Landinfo har ikke mottatt informasjon som indikerer at dette er endret, men det er likevel usikkerhet knyttet til hvordan soningsforholdene er i dag, da de nye arrestasjonsbølgene etter 2015 har ført til en kraftig økning i antall innsatte i tyrkiske fengsler. Fengslene har en samlet maksimumskapasitet på 190 000 innsatte, men i dag soner 225 000 i fengsel (HRA, møte oktober 2017).

Før 2015 var tortur nærmest avskaffet i tyrkiske fengsler. Med unntak av noen enkeltstående tilfeller, forelå det ikke rapporter om at innsatte i fengslene ble utsatt for fysisk vold. Politivold utenfor formell arrest var imidlertid et utbredt problem, blant annet i forbindelse med pro-kurdiske demonstrasjoner (HRFT, møte mars 2015).

Tyrkiske menneskerettighetsorganisasjoner (som gjengitt i Freedom House 2018, s. 8) forteller at bruken av tortur har blitt stadig mer utbredt etter 2015, samtidig som de som står bak overgrepene, nesten alltid forblir straffet. Lov nr. 6722 av 23. juni 2016 garanterer straffefrihet for alle sikkerhetsstyrker som deltar i antiterroroperasjoner (FNs høykommissær for menneskerettigheter 2017, s. 19). Et dekret utstedt i desember 2017 under den rådende

Respons Tyrkia: Reaksjoner mot PKK-medlemmer

unntakstilstanden, gir dessuten straffefrihet for overgripere, inkludert sivile, som begår overgrep mot terrorister eller personer som knyttes til kuppforsøket i 2016 (Freedom House 2018, s. 8).

Ifølge den tyrkiske menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Association (HRA) er det fremdeles mange tilfeller av politivold utenfor formell arrest. I tillegg forekommer tortur stadig oftere i varetekt. Gülen-tilhengere skal for eksempel ha blitt banket opp i varetekt (HRA, møte oktober 2017). Human Rights Watch (HRW) dokumenterte i 2017 elleve troverdige tilfeller av tortur og mishandling av grupper av individer i arrest. Disse var dels Gülen-tilhengere og dels personer mistenkt for tilknytning til PKK. HRW uttaler at myndighetene viser liten vilje til å endre praksis eller stille de ansvarlige for torturen til ansvar (HRW 2017, s. 1).

Tortur i fengsel der innsatte soner fengselsstraffer, synes ikke å være utbredt eller systematisk, men HRA opplyser uansett at fanger skal ha blitt banket opp i forbindelse med overflytting fra en soningsanstalt til en annen. HRA hevder også at alvorlig og kronisk syke innsatte ikke får tilstrekkelig helsehjelp i fengsel, og at rutinemessig bruk av kroppsundersøkelser/ransaker hvor de innsatte blir kledd nakne, er en form for tortur (HRA, møte oktober 2017).

Dommer utstedt in absentia

Tyrkiske domstoler kan bare avsi dommer uten at den anklagede er til stede (in absentia), dersom den som er anklaget selv eller dennes advokat har blitt hørt i rettssaken. Dette kan enten skje ved at den anklagede har vært arrestert, hørt i rettssaken og deretter sluppet fri fra varetekt, eller ved at den anklagede har møtt opp og avgitt forklaring for retten uten å være pågrepet. Det er mulig å anke slike dommer innen syv dager. Dersom dommen er avsagt uten at den anklagede var til stede, må dommen forkynnes for vedkommende. Klagefristen på syv dager starter så snart dommen er forkynt. Dersom dommen medfører fengselsstraff og den dømte ikke er til stede, vil det utstedes en arrestordre. Dersom personen senere pågripes vil ikke vedkommende få ytterligere straff utover den avsagte dommen (tyrkisk advokat, e-postkorrespondanse desember 2017).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnet er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Respons Tyrkia: Reaksjoner mot PKK-medlemmer

Referanser

Skriftlige kilder

- [Antiterrorloven] (1991). *Law on fight against terrorism of Turkey. Act nr. 3713 (1991, as amended: 1995, 1999, 2003, 2006, 2010)*. Tilgjengelig via <http://www.legislationline.org/topics/country/50/topic/5> [lastet ned 9. februar 2018]
Uoffisiell oversettelse.
- [Straffeloven] (2016, 15. februar) *Penal Code of Turkey*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/1201150/1226_1480070563_turkey-cc-2004-am2016-en.pdf [lastet ned 5. februar 2018]
Uoffisiell oversettelse.
- EASO, dvs. European Asylum Support Office (2016, november). *EASO Country of Origin Information Report. Turkey Country Focus*. Malta: EASO. Tilgjengelig fra https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/COI%20Turkey_15nov%202016.pdf [lastet ned 6. februar 2018]
- Europarådet (2016, 6. juni). *The functioning of democratic institutions in Turkey*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/1350862/1226_1465286865_document.pdf [lastet ned 9. februar 2018]
- EU-kommisjonen (2016, 9. november) *Turkey 2016 Report*. Brussel: European Commission. Tilgjengelig fra https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_turkey.pdf [lastet ned 7. februar 2018]
- FNs høykommissær for menneskerettigheter (2017, februar) *Report on the human rights situation in South-East Turkey. July 2015 to December 2016*. New York: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/Countries/TR/OHCHR_South-East_TurkeyReport_10March2017.pdf [lastet ned 9. februar 2018]
- Freedom House (2018) *Freedom of the world 2018. Turkey*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/turkey> [lastet ned 6. februar 2018]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2017, oktober). *In Custody. Police Torture and Abductions in Turkey*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/report/2017/10/12/custody/police-torture-and-abductions-turkey> [lastet ned 7. februar 2018]
- Landinfo (2014, 7. januar). *Tyrkia: PKK og straffefølgelse av politisk aktive kurdere*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/2756/1/2756_1.pdf [lastet ned 8. februar 2018]
- Landinfo (2015, 21. august). *Tyrkia: Situasjonen for politisk aktive kurdere*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3208/1/3208_1.pdf [lastet ned 7. februar 2018]

Muntlige kilder

- Diplomat i Ankara. Møte i Ankara mars 2015.
- HDP (dvs. *Halkların Demokratik Partisi* / Folkets demokratiske parti). Møte i Ankara oktober 2017.
- HRA (dvs. Human Rights Association). Møte i Diyarbakir mars 2015.
- HRA. Møte i Ankara mars 2015.
- HRA. Møte i Ankara oktober 2017.
- HRFT (dvs. Human Rights Foundation of Turkey). Møte i Diyarbakir mars 2015.
- Tyrkisk advokat. E-postkorrespondanse desember 2017.

Respons Tyrkia: Reaksjoner mot PKK-medlemmer

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.